

Πολιτεία

ΠΛΑΤΩΝΑ

Η αλληγορία του σπηλαίου

ΕΝΟΤΗΤΑ

11

- Ύστερα απ' αυτά λοιπόν, είπα, παρομοίασε τη δική μας φύση, σχετικά με την παιδεία και την έλλειψή της, με την ακόλουθη εικόνα. Φαντάσου δηλαδή (κάποιους) ανθρώπους τάχα μέσα σ' ένα υπόγειο τόπο διαβίωσης όμοιο με σπηλιά, που έχει την είσοδό του ανοιχτή προς το φως σ' όλο το μήκος της σπηλιάς, να βρίσκονται μέσα σ' αυτόν από παιδιά αλυσοδεμένοι και στα πόδια και στους αυχένες, ώστε να μένουν οι ίδιοι (ακίνητοι) και να βλέπουν μόνο μπροστά τους, και να μην μπορούν να στρέφουν κυκλικά εξαιτίας των δεσμών· (φαντάσου) επίσης να φέγγει γι' αυτούς από ψηλά και από μακριά μια λάμψη από φωτιά που καίει πίσω τους, κι ανάμεσα στη φωτιά και τους δεσμώτες πάνω στην επιφάνεια της γης (να υπάρχει) δρόμος, δίπλα στον οποίο φαντάσου σε ένα μακρύ τοιχάκι να είναι χτισμένο απέναντί του, όπως ακριβώς οι θαυματοποιοί στήνουν μπροστά από τους θεατές τα παραπετάσματα, πάνω από τα οποία τους παρουσιάζουν τα τεχνάσματά τους.

-Τα φαντάζομαι, είπε ο Γλαύκων.

- Φαντάσου τώρα ανθρώπους να βαδίζουν παράλληλα με το τειχίο αυτό και να μεταφέρουν κατασκευάσματα κάθε είδους που προεξέχουν από το τειχίο, και αγάλματα και άλλα ομοιώματα λίθινα και ξύλινα και από κάθε είδους υλικό κατασκευασμένα, άλλοι, όπως είναι φυσικό, (να μεταφέρουν) μιλώντας και άλλοι περνώντας ο ένας παράλληλα στον άλλο σιωπηλοί.

-Παράξενη εικόνα μας παρουσιάζεις, είπε (ο Γλαύκων) και παράξενους δεσμώτες.

-Όμοιους μ' εμάς (παρουσιάζω), είπα εγώ.

Διάγραμμα ενότητας

- Η θέση των ανθρώπων στη σπηλιά.

- Η φωτιά ανάμεσα στους δεσμώτες και το δρόμο. Ο τοίχος.

- Οι άνθρωποι που μεταφέρουν κατασκευάσματα στο δρόμο.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

παιδείας τε περί και άπαιδευσίας : Ο Πλάτωνας εδώ δηλώνει ότι η εικόνα του σπηλαίου συνδέεται με όσα έχει εκθέσει στα προηγούμενα για το σύστημα της παιδείας, που η ιδεατή πολιτεία θα παρέχει στους πολίτες της και ακόμα πιο ξεχωριστά στους φύλακες και στους άρχοντες. Είναι σα να λέει δηλαδή : με την εικόνα του σπηλαίου θα μπορέσεις να διακρίνεις καθαρότερα πού είναι η αληθινή κατάσταση της γνώσης μας, αν εξεταστεί με την αληθινή μόρφωση που προσφέρει η ιδανική πολιτεία.

έν καταγείω οικήσει σπηλαιώδει : Οι αρχαίοι ήταν εξοικειωμένοι με τα σπήλαια. Η ζωηρή και υποβλητική περιγραφή του Πλάτωνα υποδηλώνει προσωπική βιωματική εμπειρία. Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το σπήλαιο αυτό είναι αυτό της Ίδης, στην Κρήτη. Άλλοι παραλληλίζουν την περιγραφή του Πλάτωνα με το σπήλαιο της Βάρης.

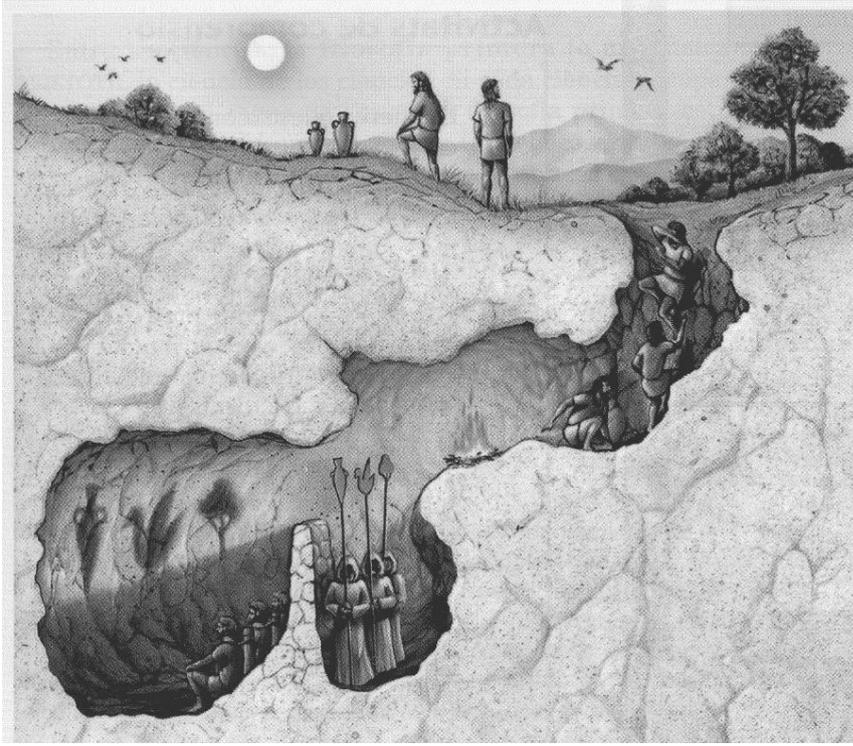
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ (ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΩΓΗ)

1. Ποιος εκφραστικός τρόπος ονομάζεται αλληγορία;

Η αλληγορία είναι ένας εκφραστικός τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέει και άλλα εννοεί. Είναι μια συνεχής μεταφορά, μια συνεχής παρομοίωση. Η αλληγορία δεν έχει την εξέλιξη ενός μύθου, μοιάζει με έναν πίνακα ζωγραφικής όπου όλα είναι ακίνητα, στατικά. Μοιάζει με την παραβολή, γιατί παρουσιάζει τυπικές ανθρώπινες καταστάσεις, αλλά σε αντίθεση με το μύθο μας βοηθά να καταλάβουμε αμέσως το νόημά της.

2. Ποιο είναι το θέμα της αλληγορίας του σπηλαίου;

Η αλληγορία του σπηλαίου αναφέρεται στην αντίθεση ανάμεσα στον κόσμο που συλλαμβάνουμε με τις αισθήσεις μας και στον πραγματικό κόσμο, στην επίδραση που έχει η παιδεία στην ανθρώπινη φύση και στην υποχρέωση των φιλοσόφων να φωτίσουν τους συνανθρώπους τους.

του ανθρώπου προς την Αλήθεια.

Ήλιος → το Αγαθό, η απόλυτη γνώση.

1. Με βάση την εισαγωγή του βιβλίου σας, να συνδέσετε την ενότητα με τα προηγούμενα και με το θέμα όλου του έργου.

Στα προηγούμενα ο Σωκράτης έχει καθορίσει το βασικό όρο για το διαχωρισμό των τάξεων της πολιτείας του, που είναι η ορθή παιδεία. Οι καλύτεροι θα προχωρήσουν προς την τάξη των φυλάκων – επικούρων και αργότερα οι άριστοι προς τους φύλακες - φιλοσόφους. Η παιδεία λοιπόν θα οδηγήσει τους εκλεκτούς στην απομάκρυνση από τη σπηλιά της αμάθειας. Η ορθή παιδεία θα δημιουργήσει την ορθή πολιτεία που θα είναι προσωποποίηση της δικαιοσύνης, που είναι και το κεντρικό θέμα του έργου.\

2. Με ποια φράση δηλώνεται το θέμα της ενότητας και ποια μέθοδο ακολουθεί ο Πλάτων στην ανάπτυξή του; *ἀπείκασον – αλληγορική μέθοδος.*
3. Τι νομίζετε ότι συμβολίζουν τα δεσμά και η υποχρεωτική καθήλωση - ακινησία των ανθρώπων του σπηλαίου;

3. Ποια είναι τα κυριότερα σύμβολα στην αλληγορία του σπηλαίου και πώς ερμηνεύονται;

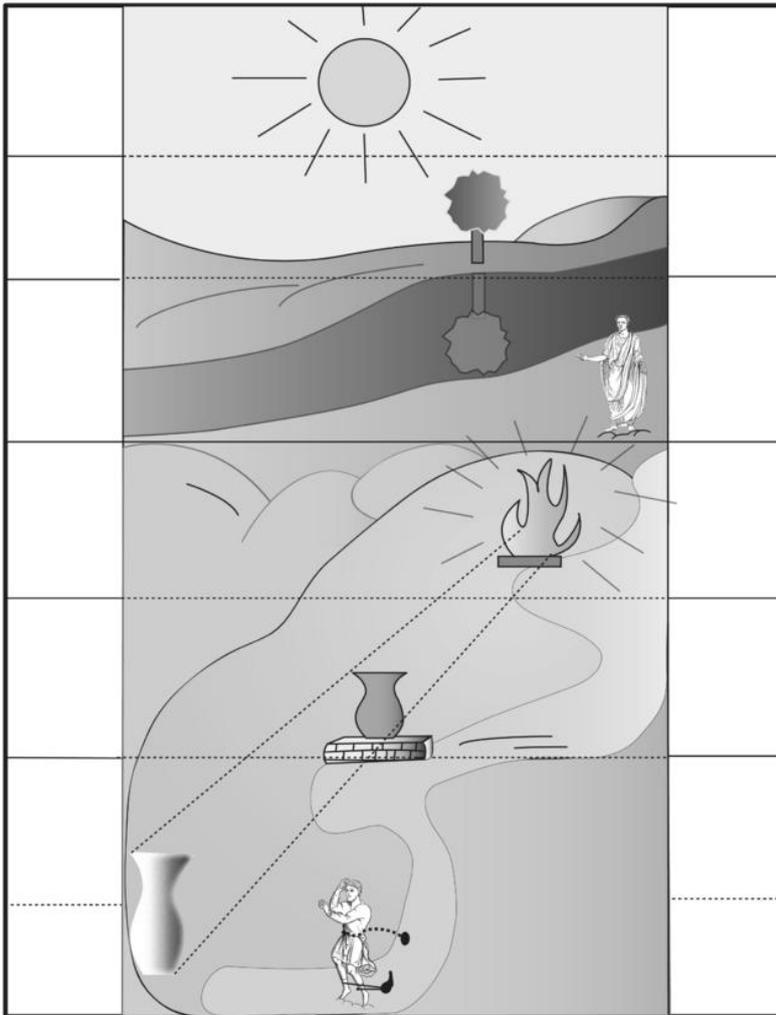
Δεσμώτες → οι απαίδευτοι άνθρωποι

Σπηλιά → ο κόσμος που αντιλαμβανόμαστε με τις αισθήσεις μας

Σκιές → η απεικόνιση των Ιδεών

Ανοδος → η παιδεία, η πορεία

4. Ποιος είναι ο ρόλος του τειχίου στη σκηνοθεσία του Πλάτωνα; Γιατί δεν πρέπει να φαίνονται οι άνθρωποι αλλά τα αντικείμενα;

Προφανώς γιατί οι δεσμώτες αντιλαμβάνονται μόνο τις σκιές των αντικειμένων, που απεικονίζονται στον τείχο μπροστά τους. Αν φαίνονταν οι θαυματοποιοί, οι δεμώτες θα αντιλαμβάνονταν αμέσως το ψευδές του πράγματος. Οι δεσμώτες έτσι **αδυνατούν να δουν τους φορείς των αντικειμένων, τους διπλανούς τους αλλά και τους ίδιους τους εαυτούς τους**. Οι δεμώτες ζουν στη σκιά της αλήθειας (α+ λήθη), δεν βλέπουν καν τα αντικείμενα και τα ζώα που αποτελούν αναμνήσεις της ιδέας, τη φωτιά και τους θαυματοποιούς, τη σκιά των φυσικών πραγμάτων, τα φυσικά πράγματα και το Αγαθό (τον ήλιο).

5. α) Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι η κοινωνία των δεσμωτών είναι η πολιτική κοινωνία και ότι ο κόσμος του σπηλαίου είναι ο αισθητός κόσμος.

β) Ποια είναι η κατάσταση της πολιτικής κοινωνίας (την οποία συμβολίζει η κοινωνία των δεσμωτών) και πώς περιγράφεται ο αισθητός κόσμος¹;

6. ὥσπερ τοῖς θαυματοποιοῖς: Ο Αριστοτέλης (Περὶ κόσμου 398b16) γράφει: οἱ νευροσπάσται μίαν μῆρινθον ἐπισπασάμενοι ποιῶσι καὶ ἀνχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα

¹ α) Ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἀτόπους, - ὁμοίους ἡμῖν, ἦν δ' ἐγώ.

β) Η αρχική τοποθέτηση του ανθρώπου είναι η δέσμευση και η παραμονή του στο σκότος. Συνηθίζει τόσο στη σκιώδη πραγματικότητα που αντικρύζει, ώστε χρειάζεται εξαναγκασμός για να τραβηχτεί προς το φως του όντος. Βλ. Κ. Δ. Γεωργούλης (2), σ. LII.

ζών και ὄμον και ὄφθαλμόν. Να συσχετίσετε το χωρίο αυτό με την πλατωνική παρομοίωση².

7. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αισθητοποιείται η εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτών και ποιος είναι ο λειτουργικός ρόλος καθενός;

Ο Πλάτωνας θέλοντας να δώσει μια σύνθετη νοητική σύλληψη με τρόπο απλό κι εύληπτο χρησιμοποιεί μια σειρά εκφραστικών μέσων, που αφενός διευκολύνουν την κατανόηση όσων λείει κι αφετέρου τους προσδίδουν ιδιαίτερη παραστατικότητα.

- Ο κυριότερος εκφραστικός τρόπος είναι φυσικά η **αλληγορία**, καθώς η όλη εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτών δεν είναι παρά μια συνεχής μεταφορά ή παρομοίωση, με την οποία ο φιλόσοφος επιχειρεί να αναδείξει την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι πολίτες που δεν έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση. Όπως, δηλαδή, οι δεσμώτες βλέπουν από την παιδικής τους ηλικία σκιές αντικειμένων που τις εκλαμβάνουν ως τη μόνη πραγματικότητα, έτσι και οι πολίτες αποδέχονται ως μόνη πραγματικότητα τα δεδομένα που δημιουργούν για εκείνους οι ισχυροί της κοινωνίας. Συνεπώς, όπως οι δεσμώτες μόλις λυθούν από τα δεσμά τους μπορούν να ανέβουν προς την έξοδο της σπηλιάς και ν' αντικρίσουν το φως του ήλιου, έτσι και οι πολίτες μπορούν μέσω της παιδείας να ξεφύγουν από τα δεσμά της άγνοιας και να κατακτήσουν ολοένα και υψηλότερα επίπεδα γνώσης και αντίληψης, φτάνοντας κάποιοι από αυτούς μέχρι και στη θέαση της Ιδέας του Αγαθού. Μπορούν, έτσι, να φτάσουν στη συνειδητοποίηση πως υπάρχουν ιδεατές μορφές διαβίωσης και άρα να τις επιδιώξουν. Η αλληγορία προσφέρει στο φιλόσοφο τη δυνατότητα της εύληπτης παρουσίασης μιας διανοητικής σύλληψης, η οποία θα ήταν δυσκολότερο να προσεγγιστεί μέσω της διαλεκτικής μεθόδου.
- Ένας εκφραστικός τρόπος που λειτουργεί ενισχυτικά στην απόδοση της αλληγορίας είναι η **χρήση εικόνων**. Ο Πλάτωνας φροντίζει να δώσει την αλληγορία του με εικόνες (οπτικές, ακουστικές, κινητικές) που είναι πολύ οικείες στους ακροατές/αναγνώστες του, βοηθώντας τους έτσι να παραστήσουν ευκολότερα στη σκέψη τους τη δική του σύλληψη και συνάμα διευκολύνοντας τη διατήρησή της στη μνήμη τους. Τις ποικίλες εικόνες της αλληγορίας μπορούμε να τις διακρίνουμε: α) σε **οπτικές**, που είναι και οι περισσότερες (η εικόνα του σπηλαίου, των δεσμοτών, της φωτιάς, των σκιών, του τοιχίου κ.α.), β) σε μία **κινητική** (οι άνθρωποι που μεταφέρουν τα αντικείμενα) και γ) σε μία **ακουστική** (οι ομιλίες των ανθρώπων που μεταφέρουν τα αντικείμενα). Εύλογο είναι πως κάθε επιμέρους εικόνα έχει έναν ιδιαίτερο συμβολισμό στα πλαίσια της αλληγορίας. Έτσι, η **σπηλιά** σε ό,τι αφορά τους δεσμώτες συμβολίζει τον αισθητό κόσμο, τον κόσμο δηλαδή όπως γίνεται αντιληπτός με μόνη την επενέργεια των αισθήσεων, χωρίς παρέμβαση της λογικής και της διερεύνησης. Σε ό,τι αφορά τους πολίτες η **σπηλιά είναι η πολιτική κοινωνία όπως διαμορφώνεται από τους κατέχοντες την εξουσία· ο κόσμος που δεν τον κυβερνούν οι φιλόσοφοι και οι πεπαιδευμένοι, που θα επιδίωκαν το βέλτιστο δυνατό για τους πολίτες, αλλά ο κόσμος των τυχάρπαστων πολιτικών που επιδιώκουν μόνο ίδια οφέλη. Οι δεσμώτες** είναι οι άνθρωποι που βρίσκονται στο κατώτερο επίπεδο γνώσης και άρα

² Φαίνεται ότι ο Πλάτων είχε υπόψη του κάποια τέτοια θεάματα. Ο W. K. C. Guthrie (3), σ. 518 πιστεύει ότι η Ελλάδα της εποχής του Πλάτωνα φαίνεται πως ήταν συνηθισμένη σε παραστάσεις ανάλογες με του «Καραγκιόζη». Βλ. και Κ. Δ. Γεωργούλης (2), σ. 472.

αποδέχονται ως αληθινό μόνο ό,τι αντιλαμβάνονται με τις αισθήσεις τους. Εγκλωβισμένοι στο σκοτάδι της άγνοιας θεωρούν πως οι σκιές των πραγμάτων είναι η αληθινή εικόνα του κόσμου, στοιχείο που βρίσκει το αντίστοιχό τους στους απαίδευτους πολίτες που δεν αμφισβητούν τα δεδομένα της πολιτικής ζωής καθώς θεωρούν πως αυτά αποτελούν τη μόνη πιθανή έκφραση της πραγματικότητας. Πολίτες που γίνονται υποχείρια των ισχυρών της κοινωνίας, καθώς δεν έχουν την απαιτούμενη κριτική ικανότητα, δεν έχουν το πνευματικό εκείνο επίπεδο που θα τους επέτρεπε να διεκδικήσουν την καλύτερη δυνατή οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας, όπως αυτή θα τους περεχόταν αν οι φιλόσοφοι και οι πεπαιδευμένοι είχαν τον έλεγχο της κοινωνίας. **Οι σκιές** είναι το κακέκτυπο της πραγματικότητας που παρέχει στους ανθρώπους η προσέγγιση του κόσμου με μόνο μέσο τις αισθήσεις. Σύμφωνα με την εικόνα που πλάθει ο φιλόσοφος, αν οι άνθρωποι δεν είχαν καμία απολύτως παιδεία και δεν είχαν αναπτύξει την κριτική τους σκέψη, ο τρόπος που θα αντιλαμβάνονταν τον κόσμο γύρω τους θα ήταν τόσο ελλιπής και τόσο διαστρεβλωμένος, σα να έβλεπαν ακριβώς μόνο τις σκιές των πραγμάτων. Η εικόνα αυτή των δεσμών που βλέπουν μόνο τις σκιές και ακούν μόνο τις ομιλίες εκείνων που μεταφέρουν τα αντικείμενα, θεωρώντας πως ακούν τις ομιλίες των σκιών, αποδίδει με εκπληκτική ενάργεια την κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι άνθρωποι που δεν έχουν λάβει την αναγκαία παιδεία. Το επίπεδο βέβαια της «εικασίας» είναι το κατώτερο δυνατό επίπεδο γνώσης, καθώς σε αυτό οι άνθρωποι προσεγγίζουν τον κόσμο μόνο με όσα τους προσφέρουν οι αισθήσεις τους, χωρίς καν να έχουν επίγνωση της ύπαρξης των αισθήσεων και φυσικά χωρίς να έχουν επίγνωση της πλήρους άγνοιας στην οποία βρίσκονται. **Τα δεσμά** συμβολίζουν τις αισθήσεις, οι οποίες αν και βοηθούν τους ανθρώπους ν' αντιληφθούν τα πράγματα γύρω τους, εντούτοις αν δε συνοδεύονται από τη χρήση της σκέψης και της λογικής, τότε παρέχουν μηδαμινά δεδομένα και φυσικά μια ελλιπέστατη κατανόηση της πραγματικότητας. **Το τοιχίο**, το οποίο δεν επιτρέπει στους δεσμώτες να δουν τη φωτιά, αλλά και αυτούς που μεταφέρουν τα αντικείμενα, είναι το στοιχείο εκείνο που συντείνει στο να παραμένουν οι άνθρωποι δέσμοι της πλάνης και της άγνοιας. Αν δεν υπήρχε το τοιχίο, οι δεσμώτες πολύ σύντομα θα κατανοούσαν πως ό,τι βλέπουν είναι το αποτέλεσμα μιας δράσης που τελείται σ' ένα διαφορετικό επίπεδο. Θα αντιλαμβάνονταν δηλαδή πως η εικόνα που έχουν για τον κόσμο είναι παράγωγο των αισθήσεων και άρα θα προχωρούσαν στο αμέσως ανώτερο επίπεδο γνώσης, την «πίστιν», στο οποίο η εμπιστοσύνη των ανθρώπων στρέφεται στις ίδιες τις αισθήσεις και όχι στο προϊόν αυτών. **Η φωτιά**, μαζί με τους ανθρώπους που μεταφέρουν τα αντικείμενα, συμβολίζει τις αισθήσεις και τη σχετική μεταφορά των δεδομένων στην αντίληψη του ανθρώπου. Έτσι, το τεχνητό φως της φωτιάς είναι η πρωταρχική πηγή γνώσης για τους ανθρώπους, που φυσικά δεν επαρκεί και δε συγκρίνεται με το φως του ήλιου, με τη γνώση που κατέχουν οι άνθρωποι μέσω της νόησης, της λογικής δηλαδή και της σκέψης. **Ο φωτεινός κόσμος** έξω από τη σπηλιά είναι φυσικά ο κόσμος των ιδεών, η πραγματικότητα όπως γίνεται αντιληπτή με την πλήρη χρήση των νοητικών λειτουργιών. Η θέαση του κόσμου των ιδεών που κατακτάται μόνο μέσω της διαδικασίας της παιδείας φέρνει τους ανθρώπους στο γνωστικό επίπεδο της «διάνοιας». Ενώ **ο ήλιος** συμβολίζει το ανώτατο επίπεδο γνώσης, τη θέαση της Ιδέας του Αγαθού (το ανώτατο επίπεδο γνώσης, η «νόηση», επιφυλάσσεται για τους βέλτιστους των πολιτών).

- Στους εκφραστικούς τρόπους του κειμένου θα πρέπει επίσης να εντάξουμε τη **διαλογική του απόδοση**, η οποία ενισχύει τη ζωντάνια της περιγραφής και την καθιστά πιο ενδιαφέρουσα για τον αναγνώστη. Με τη χρήση άλλωστε του **β' προσώπου στα ρήματα του κειμένου** ο αναγνώστης εκλαμβάνει τις προτροπές του φιλοσόφου πιο άμεσα, σα να ζητά απ' τον ίδιο ο φιλόσοφος να φανταστεί το σπήλαιο και τους δεσμώτες.

- Τέλος να σημειώσουμε την **παρομοίωση** που χρησιμοποιεί ο Πλάτωνας, όταν αναφέρεται στο τοιχίο που βρίσκεται ανάμεσα στους δεσμώτες και τη φωτιά· ένα τοιχίο, όπως αυτό που χρησιμοποιούν οι ταχυδακτυλουργοί. Η παρομοίωση αυτή βοηθά ακόμη περισσότερο τους ακροατές/αναγνώστες να συσχετίσουν τις εικόνες που προσλαμβάνουν οι δεσμώτες με μια παράσταση, με κάτι το φτιαχτό. Οι σκιές, άλλωστε, που βλέπουν οι δεσμώτες, δεν είναι παρά η ατελής απεικόνιση της πραγματικότητας, όπως αυτή προκύπτει με μόνη τη συνδρομή των αισθήσεων. Παρόμοια ελλιπής είναι κι εικόνα που έχουν οι πολίτες για την πραγματικότητα της πολιτείας, αφού όλα όσα βιώνουν δεν είναι παρά προϊόν της θέλησης εκείνων που κατέχουν την εξουσία. Μόνο μέσω της παιδείας οι πολίτες θα κατανοήσουν το βαθμό στον οποίο οι έχοντες την εξουσία επηρεάζουν και διαμορφώνουν τα της πολιτείας, έτσι ώστε να εξυπηρετούνται τα δικά τους συμφέροντα.

8. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα και το ύφος του Πλάτωνα στην αλληγορία του σπηλαίου και να εξηγήσετε το χαρακτηρισμό σας.

Ο Πλάτωνας φροντίζει ώστε η γλώσσα που χρησιμοποιεί, αλλά και το συνολικό ύφος της αλληγορίας να διακρίνεται από απλότητα. Συνθέτει την περιγραφή του με λέξεις του καθημερινού λόγου (σπήλαιον, παιδων, δεσμῶν, σκέλη, αὐχένας, πυρός, δεσμοτῶν κ.α.) και με εικόνες πολύ οικείες στους ακροατές, προκειμένου να σχηματίσουν εύκολα στη σκέψη τους τη συνολική εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτῶν. Έτσι, μια σύνθετη φιλοσοφική σκέψη τρέπεται σε μια εύληπτη εικόνα που κεντρίζει το ενδιαφέρον και εντυπώνεται στη μνήμη του ακροατή. Παρατηρούμε πως προκειμένου να επιτύχει ακρίβεια στη διατύπωση και συνάμα να διατηρήσει συνοπτική τη διατύπωσή του χρησιμοποιεί αρκετούς **σύνθετους ρηματικούς τύπους**, καθώς με αυτούς εκφράζονται μονολεκτικά επιπλέον επιρρηματικές σχέσεις: περιάγειν (περιφέρω, περιστρέφω), παρωκοδομημένον (αυτό που έχει οικοδομηθεί κοντά ή απέναντι), υπερέχοντα (αυτά που βρίσκονται πάνω από κάτι, ψηλότερα από κάτι), παραφερόντων (αυτοί που κρατούν κάτι και το παρουσιάζουν από μακριά).

Προκειμένου, επίσης, να δώσει με μεγαλύτερη σαφήνεια τις λεπτομέρειες της εικόνας του σπηλαίου χρησιμοποιεί **επίθετα**, τα οποία όχι μόνο ενισχύουν την παραστατικότητα του κειμένου, αλλά και την ποιητικότητα του λόγου: καταγείω (υπόγειος, αυτός που βρίσκεται μέσα στη γη), σπηλαιώδει (που μοιάζει με σπηλιά), μακράν, ἄτοπον (αλλόκοτος, παράδοξος). Αντιστοίχως, θέλοντας να αποδώσει με έμφαση το βάθος του σπηλαίου και την απόσταση που χωρίζει τους δεσμώτες από τη φωτιά και την έξοδο του σπηλαίου χρησιμοποιεί πολλά τοπικά επιρρήματα, που ενισχύουν την ακρίβεια στην περιγραφή: πρόσθεν, ἄνωθεν (από πάνω), πόρρωθεν (από μακριά), ὀπισθεν, μεταξύ, ἐπάνω.

Με την ποικιλία, άλλωστε, των εκφραστικών τρόπων δίνει ζωντάνια στην περιγραφή του και κατορθώνει συνολικά να δομήσει την αλληγορία του ευσύνοπτα, παραστατικά, με ακρίβεια και σαφήνεια, δημιουργώντας μια εικόνα που εγκλωβίζει με μεγάλη αποτελεσματικότητα τη σκέψη και τη φαντασία του αναγνώστη.

Ταξινόμηση

Περίοδος	Τύπος γνώσης	Τμήμα της ψυχής	Αντικείμενα	Μέθοδος ψυχής	Σχέση αλήθειας και αγαθού
DE	Νόησις	Κατανόηση του αγαθού	Ιδέες	Διαλεκτική	Υψηλότετη
CD	Διάνοια	Γνώση που πλησιάζει το Αγαθό	Μερικές Ιδέες, όπως της Γεωμετρίας και των Αριθμών	Υποθέσεις με χρήση της ομοιότητας	Υψηλή
BC	Πίστις	Γνώμη που βασίζεται στο ορατό	Ορατά	Η όραση λειτουργεί με προβλέψεις	Χαμηλή
AB	Εικασία	Γνώμη	Ομοιότητα στα ορατά	Σκιές	Χαμηλότετη

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἀπεικάσον : <ἀπό + εικάζω = παρασταίνω, παρομοιάζω. **Παράγωγα** : εικασία, εικαστικός.

παρωκοδομημένον : < παρὰ + οἶκος + δέμω = χτίζομαι κοντά, απέναντι. **Παράγωγα** : οικοδομή, οικοδόμος.

φθέγγομαι < ΡΙΖΑ φθεγγ- και φθογγ. = μιλώ δυνατά. **Παράγωγες** : φθόγγος, αποφθεγματικός, φθέγμα

Λεξιλογικές- Σημασιολογικές ασκήσεις

1. α) **κατάγειος**, β) **θαυματοποιός**: Να γράψετε στη νέα ελληνική τέσσερα σύνθετα για καθεμία από τις λέξεις με το ίδιο δεύτερο συνθετικό (-γειος, -ποιός) και να δώσετε τη σημασία τους.

2. *σπηλαιώδης*: η κατάληξη (επίθημα) *-ώδης* με την οποία σχηματίζονται επίθετα παράγωγα από ουσιαστικά δηλώνει ότι: (1) το προσδιοριζόμενο χαρακτηρίζεται από την αφθονία των στοιχείων ή συγκεντρώνει σε μεγάλο βαθμό τα στοιχεία που συνεπάγεται η πρωτότυπη λέξη, (2) το προσδιοριζόμενο ταιριάζει σ' αυτό που εκφράζει η πρωτότυπη λέξη. Με τα δεδομένα αυτά:

A. Να δηλώσετε τη σημασία των επιθέτων σε *-ώδης* στις παρακάτω φράσεις, σημειώνοντας το (1) ή το (2) δίπλα από κάθε φράση.

B. Να γράψετε και εσείς ένα επίθετο για καθεμία σημασία.

- Αποτελούσαν πολύ θορυβώδη παρέα.
 - Λαβυρινθώδης συλλογισμός, χρειάζεσαι το μίτο της Αριάδνης για να τον καταλάβεις.
 - Η συμπεριφορά του ήταν μάλλον παιδαριώδης
 - Έχει σαρκώδη χείλη.
 - Το πρόβλημα της ανεργίας είναι ακανθώδες για τις κυβερνήσεις.
3. *παραφερόντων*: Ποια σημασία έχει το ρήμα στη μέση φωνή (στην αρχαία και τη νέα ελληνική);

Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ ΤΟΥ ΣΠΗΛΛΑΙΟΥ: Η ΑΠΡΟΘΥΜΙΑ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ.

- Τι λοιπόν (πιστεύεις); Αυτό δεν είναι λογικό, είπα εγώ, και αναγκαίο συμπέρασμα με βάση τα προηγούμενα, ότι δηλαδή ούτε οι απαίδευτοι κι όσοι δεν έχουν γνωρίσει την αλήθεια θα μπορούσαν ποτέ να κυβερνήσουν με ικανοποιητικό τρόπο μια πόλη, ούτε εκείνοι που αφήνονται ελεύθεροι να απασχολούνται ως το τέλος της ζωής τους με την παιδεία, οι πρώτοι γιατί δεν έχουν στη ζωή τους ένα συγκεκριμένο σκοπό, στον οποίο στοχεύοντας πρέπει να κάνουν ανεξαιρέτως όλα όσα τυχόν κάνουν και ιδιωτικά και δημόσια, και οι δεύτεροι επειδή δεν θα αναμιχθούν στην πρακτική ζωή με τη θέλησή τους, γιατί νομίζουν πως είναι εγκαταστημένοι στα νησιά των μακαρίων, ενώ ακόμη είναι ζωντανοί;
- Σωστά λες, είπα εγώ.
- Λοιπόν, είπα εγώ, είναι έργο μας, εμείς οι ιδρυτές της πολιτείας, να εξαναγκάσουμε τα πιο ξεχωριστά πνεύματα να επιδοθούν στο μάθημα που προηγουμένως παραδεχτήκαμε πως είναι το ανώτερο, να δουν δηλαδή το αγαθό και να επιχειρήσουν εκείνη την ανάβαση, και αφού ανεβούνε και χαρούν αρκετά το θέαμα, να μη τους επιτρέψουμε (να κάνουν) αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.
- Και ποιο (τους επιτρέπεται);
- (Επιτρέπεται σ' αυτούς), είπα εγώ, το να μένουν συνεχώς στο ίδιο μέρος και να μη θέλουν να κατεβαίνουν πάλι κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν το μερίδιό τους από τους κόπους και τις τιμές που έχουν θεσπιστεί ανάμεσα σ' εκείνους, είτε έχουν μικρότερη αξία, είτε μεγαλύτερη.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

διατρίβειν : (διατρίβω – διέτριβον – διατρίψω – διέτριψα – διατέτριφα) : σπαταλώ χρόνο, περνώ τον καιρό μου παράγωγα :διατριβή, τρίμμα, συντρίμμα.

βίος : παράβαλε τα λατ. *vita, vivus, vino*. παράγωγα : βιοθεωρία, βραχύβιος, αμφίβιο.

έπιτρέπω : τρέπω τρέπω, στρέφω προς, αφήνω, δίνω την άδεια, εμπιστεύομαι τη φύλαξη **ομόρριζα :** τρόπαιο, ντροπή, επίτροπος.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ – ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

Περίληψη (Z 515^α- Z519^α) : Ο Γλαύκων συμφωνεί με το Σωκράτη ότι οι δεσμώτες θα αποδέχονταν ως αληθινό το οποιοδήποτε δεδομένο των αισθήσεών τους (τις σκιές των πραγμάτων αλλά και τους ήχους που θα συνόδευαν τη παρουσίασή τους). Ο Σωκράτης όμως τώρα αρχίζει να περιγράφει την ανάβαση του φιλοσόφου : τη ρήξη των δεσμών,άρα και τη θέαση των πραγματικών αντικειμένων της φωτιάς (πίστις), την ανάβαση στη σπηλιά και τη θέαση των προτύπων (διάνοια) και τέλος τη θέαση του ήλιου, του Αγαθού (νόησις). Η αναβατική αυτή πορεία θα χαρακτηρίζεται από την *τύφλωση* μπροστά στο εκτυφλωτικό φως της νόησης . Η νέα όμως πραγματικότητα θα γοήτευε τελικά το φιλόσοφο, ο οποίος δεν θα επιθυμούσε πλέον να επιστρέψει στην ανιαρή πραγματικότητα της σκιάς, ενώ τυχόν επιχειρούμενη κατάβασή του θα ήταν εξίσου οδυνηρή, γιατί η σκιά θα πονούσε τώρα τα μάτια του όπως αρχικά το φως.

ἀπαιδευτους : Η ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα είναι ένα κράτος παιδείας. Όλοι οι θεσμοί και οι λειτουργίες του ρυθμίζονται με βάση την παιδεία. Αυτό είναι το κριτήριο με το οποίο αναδεικνύονται τελικά οι ηγέτες.

ἀληθείας ἀπειροι : Οι απάιδευτοι δεν έχουν έρθει σ' επαφή με την αλήθεια. Η καθαυτό αλήθεια είναι μια νοητή ιδέα, που ύστερα από πνευματική άσκηση λάμπει μέσα μας και ο νους την ατενίζει άμεσα.

ἐν παιδεία ...διά τέλους : Αρχικά η λέξη σήμαινε αυτό που πρέπει να μάθει το παιδί. Εδώ σημαίνει τη γενικότερη πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου. Βάση της παιδείας για τον Πλάτωνα είναι η μουσική (λογοτεχνία, τραγούδι) και η γυμναστική. Προβάλλεται εδώ το σημερινό αίτημα **της διά βίου εκπαίδευσης** που στην εποχή μας όμως συνδέεται άμεσα με την απασχόληση και το επάγγελμα.Βλ. **και εισαγωγή.**

τῶν οἰκιστῶν : Η λέξη οικιστής αρχικά σήμαινε τον αρχηγό μιας αποστολής αποικιστών. Εδώ ο Σωκράτης και οι συνομιλητές του.

μακάρων νήσοι: νησιά στη Δύση πέρα από τις στήλες του Ηρακλέους στο ρεύμα του Ωκεανού. Εκεί σύμφωνα με τις λαϊκές δοξασίες ζουν οι ήρωες, οι άνθρωποι της χρυσής εποχής (η πρώτη γενιά του ανθρώπινου είδους) και οι ευσεβείς.

ιδεῖν το ἀγαθόν : Ο Πλάτωνας δε δίνει μια σαφή ερμηνεία για αυτόν τον όρο. Στην ουσία το Αγαθό εκπροσωπεί την ύψιστη αρχή και την πηγή της ζωής και της γνώσης. Προφανώς σχετίζεται με την πλατωνική θεωρία των ιδεών.

μὴ ἐθέλειν : Οι φύλακες που γνώρισαν την αληθινή γνώση είναι απρόθυμοι να φωτίσουν τους απαίδευτους. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη αισθήματος αλληλεγγύης, σε ιδιοτέλεια ή ακόμα και σε αφοσίωση στη φιλοσοφική γνώση που δεν επιτρέπει περισπασμούς. Για τον Πλάτωνα όμως η στάση αυτή είναι καταδικαστέα, οι φύλακες πρέπει όταν φτάσουν στην ηλικία των 35 ετών να αναμιχθούν με την πολιτική και τα αξιώματα, να άρχουν στον πόλεμο, να κυβερνούν την τάξη των δημιουργών. Στα 50 μπορούν πια να μοιράσουν τι χρόνο τους ανάμεσα στη φιλοσοφία και την πολιτική.

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. α) Ποιον τρόπο ζωής προτιμούν οι πεπαιδευμένοι από την ανάληψη ευθυνών στη διοίκηση της πολιτείας;

β) Με ποιον εκφραστικό τρόπο παρουσιάζει την επιθυμία τους ο Πλάτων;
2. *Ἡμέτερον δὴ ἔργον ... τῶν οἰκιστῶν ... μὴ ἐπιτρέπειν αὐτοῖς ὃ νῦν ἐπιτρέπεται:* Ποιους ονομάζει ο Σωκράτης οἰκιστές και ποια κατάσταση περιγράφει με το τελευταίο σχόλιο;
3. Ποια περιεχόμενο νομίζετε ότι έχει η έννοια του ἀγαθοῦ στο κείμενο; (Να απαντήσετε, αφού συμβουλευτείτε τα σχόλια του βιβλίου σας).
4. Ποια είναι, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, η σημασία της παιδείας για την ανάληψη ηγετικών θέσεων;
5. Ποιες ήταν στην αρχαιότητα οι δοξασίες για τις νήσους των μακάρων;
6. *τάς τε βελτίστας φύσεις:* Αφού διαβάσετε τα σχόλια του βιβλίου σας, να συγκρίνετε την άποψη του Πλάτωνα για τη φύση του ανθρώπου με την άποψη του Δημόκριτου: *ἡ φύσις καὶ ἡ διδαχὴ παραπλήσιόν ἐστι. Καὶ γὰρ ἡ διδαχὴ μεταρυσμοῖ τὸν ἄνθρωπον, μεταρυσμοῦσα δὲ φυσιοποιεῖ³.*
7. Ποια είναι η θέση και ο ρόλος των φυλάκων στην πολιτεία, σύμφωνα με το κείμενο⁴;

³ Ο Δημόκριτος υποστηρίζει την εξανθρωπιστική λειτουργία της παιδείας, ότι δηλαδή με τη διδαχή, με την παιδεία, ο άνθρωπος διαπλάθεται προς την «φύσιν» του.

⁴ Οι φύλακες στο συγκεκριμένο απόσπασμα περιγράφονται με τους όρους *τὸς ἐν παιδείᾳ, τάς τε βελτίστας φύσεις.*

8. Να εντοπίσετε στο κείμενο τους όρους (λέξεις) που χρησιμοποιεί ο Πλάτων για να χαρακτηρίσει το *ἀγαθόν*, την πορεία προς αυτό και την προσέγγισή του⁵. Τι αποκαλύπτουν για τη φύση του *ἀγαθοῦ*;
9. Να συγκρίνετε τον τρόπο με τον οποίο αποδίδει την έννοια του *ἀγαθοῦ* στην αλληγορία του σπηλαίου ο Πλάτων με την περιγραφή της *ἀρετῆς* στο ακόλουθο ποίημα του Σιμωνίδη του Κείου.

Ἡ ἀρετή

Ένας λόγος λέει: Σε βράχια ἡ Ἀρετὴ δυσκολοπάτητα φωλιάζει κι ἕναν τόπο θεῖο και πάναγνο αφεντεύει· δεν μπορούν του καθενός θνητού τα μάτια να τη δουν· την αντικρίζει μόνο εκείνος που από μέσα του ο ιδρώτας, σπαραγμός της καρδιάς του, θ' αναβρύσει, μόνο εκείνος που ως τ' ακρόκορφο θα φτάσει της αντρείας.

(μτφρ. Θρ. Σταύρου)

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΕΣ – ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. *μάκαρ- αρος*: ἡ λέξη σήμαινε στην αρχαία ευλογημένος, ευτυχισμένος, ευδαίμων και αναφερόταν κυρίως στους θεούς, ενώ αργότερα (στην αρχαία και πάλι) *μάκαρες* ήταν και οι νεκροί.

Να γράψετε στη νέα ελληνική φράσεις χρησιμοποιώντας παράγωγα της λέξης και να δηλώσετε τη σημασία τους⁶.

2. Ποια είναι ἡ σημασιολογική διαφορά των ρημάτων: α) *διατρίβω* – *καταμένω* – *ἀποικίζομαι*, β) *ἐπιτρέπω* – *ἔάω-ῶ*⁷ και ποια ἡ σημασία καθενός στο κείμενο;

⁵ μέγιστον μάθημα, ἀναβῆναι, ἀνάβασιν, ἀναβάντες, ἴδωσι, ἀφικέσθαι, ἰδεῖν.

⁶ Π.χ. ο μακαριότατος αρχιεπίσκοπος, μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, στην εκκλησία ἔψαλλαν τους μακαρισμούς, ο μακαριστός Σεραφεῖμ, ο μακαρίτης ο πατέρας μου, τον μακάριζαν για την τύχη του. Ἡ σημασία είναι ἡ ἴδια με της αρχαίας.

⁷ α) *κατατρίβω*, *καταναλίσκω* ἢ *σπαταλώ* χρόνο, *ενασχολούμαι*, *ζω* – *μένω* συνεχώς – *εἶμαι* εγκατεστημένος σε μακρινή χώρα, β) *τρέπω*, *στρέφω* προς, *αφήνω*, *δίνω* την ἄδεια, *εμπιστεύομαι* τη φύλαξη – *αφήνω* κατά μέρος, με την έννοια της αδιαφορίας ἢ της ἀμέλειας.

3. *ἀναβῆναι, ἀναβάντες, ἀνάβασιν*: Ποια σημασία έχει αυτή η επιλογή των λέξεων από τον Πλάτωνα;
1. *ἐπιτροπεύω*: Ποια είναι η αρχική σημασία της λέξης και ποια σημασία έχει στο κείμενο⁸;

⁸ εἶμαι ἐπίτροπος, κηδεμών, ρυθμιστής // κυβερνώ, διοικώ.

Η αλληγορία του σπηλαίου:

Ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων

ΕΝΟΤΗΤΑ

13

-Και λοιπόν είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν αυτοί να ζουν καλύτερα;

- Ξέχασες πάλι φίλε μου, είπα εγώ, ότι το νόμο δεν τον ενδιαφέρει τούτο, πώς δηλ. σε μια πόλη θα ευτυχήσει μεμονωμένα μια μόνο οποιαδήποτε τάξη, αλλά ψάχνει να βρει τρόπο να γίνει αυτό για όλη την πόλη, ενώνοντας αρμονικά όλους τους πολίτες με την πειθώ και τη βία, κάνοντάς τους να μοιράζονται μεταξύ τους την ωφέλεια που ο καθένας τους μπορεί να προσφέρει στο κοινό, και ο ίδιος διαμορφώνοντας τέτοιους πολίτες στην πόλη, όχι για να αφήνει (τον καθένα) να κατευθύνεται όπου ο καθένας θέλει, αλλά για να τους χρησιμοποιεί αυτός για να δένει σε μια ενότητα την πόλη.

- Αληθινά λες, είπε. Πραγματικά το λησμόνησα.

- Σκέψου λοιπόν, Γλαύκωνα, είπα, ότι δε θα αδικήσουμε αυτούς που γίνονται φιλόσοφοι στην πόλη μας, αλλά θα τους πούμε δίκαια πράγματα, αν τους αναγκάζουμε να φροντίζουν για τους άλλους και να τους φυλάνε.

Διάγραμμα ενότητας

- Η αντίρρηση του Γλαύκωνα : Είναι θεσμικά άδικο με νόμο να κάνεις χειρότερη τη ζωή των πολιτών απ' ό,τι ήταν πριν την εφαρμογή του νόμου.
-
- Ο Σωκράτης διευκρινίζει ότι η πολιτεία δεν ενδιαφέρεται για την προσωπική ευτυχία, αλλά για τη συμμετοχή των πολιτών στη συνοχή της πολιτείας.
-

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

ἐπελάθου : < ἐπί + λανθάνω = ξεχνώ. **Παράγωγα** : λήθη, λήθαργος.

συναρμόττω : < σύν + ἄρμόττω = συνενώνω. **Παράγωγα** : αρμοστής, αρμονία, απροσάρμοστος.

ἀφήμι < ἴημι = αφήνω. **Παράγωγες** : άφεση, αφετηρίας, αφέτης, χειραφετημένος, ύφεση.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ – ΠΡΑΓΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

ἀδικήσομεν – ποιήσομεν χειρόν ζήν : Είναι βασική αρχή του δικαίου σε κάθε ευνομούμενη πολιτείας ότι ποτέ δε θεσπίζεται νόμος που προβλέπει τη χειροτέρευση της ζωής των πολιτών. Σε αυτή τη περίπτωση θα είχαμε νομιμοποιημένη αδικία.

πειθοῖ καί ἀνάγκη : Η κοινωνία πρέπει να βασίζεται στη συνειδητή υπακοή του νόμου, αλλά δεν αναιρεί την εφαρμογή του εξαναγκασμού (ἀνάγκη) που όμως ορίζεται με το νόμο και όχι αυθαίρετα και τυραννικά. Είναι ουτοπία η άποψη ότι μπορεί να υπάρξει πολιτική εξουσία χωρίς δύναμη καταστολής.

Μηχανᾶται – συναρμόττων - μεταδιδόναι ἀλλήλοις - ἔμποιῶν τοιούτους ἄνδρας – καταχρῆται : Μέσα σε λίγες γραμμές, με τη χρήση **τροπικών μετοχών**, ο Σωκράτης εκθέτει το μηχανισμό λειτουργίας της πολιτείας - δικαίου. Ο μηχανισμός αυτός εδράζεται στο

νόμο, αλλά προφανώς εφαρμόζεται από τις δύο ανώτερες τάξεις, τους φύλακες - επίκουρους και τους φύλακες - παντελείς. Οι πολίτες θα προσαρμόζονται αρμονικά (σε άλλη περίπτωση με εξαναγκασμό) στη λειτουργία της πόλης, αποδεχόμενοι τη θέση τους στην κοινωνία. Ο καθένας μπορεί να προσφέρει στους άλλους το πλεονέκτημα που απέκτησε με την ιδιαίτερη ενασχόλησή του (μεταδίδοναι τῆς ὠφελίας), σκέψη που προφανώς παραπέμπει στον **καταμερισμό της εργασίας**. Η προσφορά του όμως εντάσσεται σε μία κοινωνιστική λογική, στην οποία κυρίαρχο είναι το συναίσθημα της αλληλεγγύης. Τέλος ο νόμος **δεν θα επιτρέπει την εκδήλωση οποιασδήποτε ατομικής πρωτοβουλίας** (ὄπη ἕκαστος βούλεται), αλλά θα κατευθύνει την ύπαρξη των πολιτών στην εξασφάλιση της ενότητας (σύνδεσμον) της πόλης.

Η παράθεση αυτού του σχεδίου λειτουργίας της πολιτείας προβληματίσε και προβληματίζει αρκετά τους μελετητές. Μία μερίδα θεώρησε τον Πλάτωνα εμπνευστή πολιτικών όπως ο Χίτλερ ή ο Λένιν (Μπ. Ράσελ). «Η σκληρότερη επίθεση κατά του Πλάτωνος ήρθε αργότερα, το 1945, από τον Καρλ Πόπερ, που εγκατέλειψε την πατρίδα του, την Αυστρία, όταν ήταν περίπου τριάντα χρονών και μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, εγκαταστάθηκε στο Λονδίνο, όπου δίδαξε στην *London School of Economics*. Ο πρώτος τόμος του έργου του *Η Ανοιχτή Κοινωνία και οι εχθροί της (The Open Society and its Enemies)* επιτίθεται κατά του Πλάτωνος, ενώ ο δεύτερος τόμος έχει στόχο τον Έγελο και τον Μάρξ. Το κεντρικό επιχείρημα του Πόπερ είναι πως στην πολιτική – όπως και στην επιστήμη- η ερώτηση «πώς μπορούμε να είμαστε σίγουροι;» και «πώς μπορούμε να εξασφαλίσουμε τους τέλειους ηγέτες;» είναι λάθος. Η ερώτηση που πρέπει να θέτουμε είναι «πώς μπορούμε να διακρίνουμε και να θεραπεύσουμε τα λάθη μας όσο πιο γρήγορα γίνεται;» και «πώς μπορούμε να μειώσουμε στο ελάχιστο τη ζημιά που κάνουν οι ηγέτες μας».⁹

Ως αντίρρηση σε αυτή τη λογική θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε την άποψη ότι το κοινωνιοκεντρικό σύστημα του Πλάτωνος δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα ενός ατόμου ή μιας ομάδας ανθρώπων, μιας τάξης. Ο Πλάτωνος άλλωστε υπερτονίζει τη μέθοδο της παιδείας (δηλ. της πειθούς) που θα οδηγήσει τους ανθρώπους στην αποδοχή μας θέσης στην κοινωνία που ταιριάζει στον καθένα και εξυπηρετεί τελικά το ιδανικό

⁹ Όλιβερ Τάπλν *Ελληνικόν Πυρ*, Αθήνα, 1992.

της δίκαιης κοινωνίας. Ο Α. Λέσκυ¹⁰ σημειώνει χαρακτηριστικά « το ιδανικό κράτος του Πλάτωνα, που το διαπερνά ως τα ακρότατα σημεία η ιδέα του αγαθού και που υπάρχει για χάρη της αληθινής ευτυχίας των πολιτών και ζητά τις πιο βαριές θυσίες από τους άρχοντες για το καλό των άλλων, είναι σχεδιασμένο για την ανάπτυξη ανθρωπίνων αξιών στο καθένα από τα μέλη του. **Μολοταύτα αυτό το ίδιο δεν μπορεί στη θεωρία να πετύχει τον υψηλό του σκοπό, χωρίς να ξεπεράσει σε διάφορες θέσεις εκείνα τα σύνορα που χωρίζουν το υγιεινό φάρμακο από τον στραγγαλιστικό εξαναγκασμό**».

Ερμηνευτικές ερωτήσεις

1. Ο Γλαύκων υποβάλλει την ένσταση ότι αν αναγκάσουν τους φιλοσόφους να επιστρέψουν στο σπήλαιο, θα τους αδικήσουν, αφού θα τους αναγκάσουν να ζουν χειρότερα, ενώ μπορούν να ζήσουν καλύτερα.
 - α) Τι απαντά ο Σωκράτης στον Γλαύκωνα; β) Πώς κρίνετε εσείς την άποψη του Γλαύκωνα;
2. *νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος ἐν πόλει διαφερόντως εὖ πράξει, ἀλλ' ἐν ὅλη τῇ πόλει τοῦτο μηχανᾶται ἐγγενέσθαι: Ποιος είναι ο σκοπός του νόμου σύμφωνα με τον Πλάτωνα; Να συγκρίνετε την άποψη αυτή με την άποψη του Πρωταγόρα για το νόμο, όπως εκφράζεται στον ομώνυμο διάλογο. (Μπορείτε να συμβουλευθείτε το σχετικό απόσπασμα στην 7η ενότητα του βιβλίου σας, σ. 90, ιδίως την τελευταία παράγραφο).*
3. Ποιες είναι οι σχέσεις μεταξύ των πολιτών και μεταξύ νόμου και πολιτών σύμφωνα με το κείμενο; Πώς θα χαρακτηρίζατε το πολίτευμα στο οποίο οι σχέσεις ορίζονται με τον τρόπο αυτό;
4. *πειθοῖ τε καὶ ἀνάγκη*: Πώς δικαιολογείται η χρήση βίας από το νόμο;
5. Στα σχόλια του βιβλίου σας αναφέρεται ότι ο άριστος νομοθέτης κατά τον Πλάτωνα (Νόμοι 722b) συνδυάζει την πειθώ με τη βία, η οποία αφορά τὸν ἄπειρον παιδείας ὄχλον. Ποιες είναι οι δικές σας σκέψεις στο θέμα αυτό; Είναι αναγκαίο να ασκείται βία;

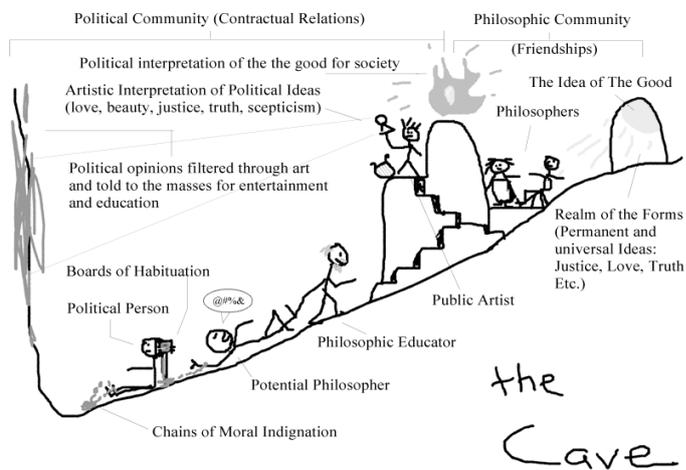
¹⁰ Α. Λέσκυ, *Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας, Θεσσαλονίκη, 1994.*

6. Ο Αριστοτέλης (Πολιτικά 1264b 17-26) απορεί «πώς ενώ (ο Σωκράτης) αφαιρεί από τους φύλακες την ευδαιμονία, ισχυρίζεται ότι ο νομοθέτης οφείλει να κάνει ευτυχισμένη ολόκληρη την πόλη, πράγμα αδύνατον, όταν κάποιοι, λίγοι ή πολλοί, δεν θα είναι ευτυχισμένοι. Διότι η ευδαιμονία δεν αποτελείται από μέρη όπως ο άρτιος αριθμός: διότι ο αριθμός μπορεί να είναι άρτιος στο σύνολό του, αλλά τα μέρη από τα οποία αποτελείται να μην είναι άρτιοι αριθμοί. Η ευδαιμονία όμως δεν έχει αυτή την ιδιότητα. Αλλά αν δεν είναι ευτυχισμένοι οι φύλακες, ποιοι θα είναι; Όχι βέβαια οι τεχνίτες και το πλήθος αυτών που ασχολούνται με βάνανσα έργα». (μτφρ. Ν. Παρίτσης, διασκευή). Συμφωνείτε με την άποψη του Αριστοτέλη; Να απαντήσετε κρίνοντας την επιχειρηματολογία του.

Λεξιλογικές – Σημασιολογικές ασκήσεις

1. *χεῖρον, ἐπελάθου, μηχανᾶται, καταχρήται, σκέψαι*: Για καθεμία από τις λέξεις που σας δίνονται να γράψετε δύο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς.
2. *καταχρήται*: Το *καταχρῶμαι* χρησιμοποιείται σήμερα με την ίδια σημασία που έχει στο κείμενο; Αν όχι, να εξηγήσετε τη διαφορά της σημασίας.

Ερωτήσεις για όλο το μύθο

1. Αφού λάβουμε υπόψη μας όσα εκθέτει ο φιλόσοφος στην αλληγορία του σπηλαιίου (σε σχέση με όλη τη δομή και λειτουργία της πολιτείας, όπως περιγράφεται στην εισαγωγή του βιβλίου σας):

α) Μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι απόψεις του Πλάτωνα θεμελιώνουν μια κοινωνία που φροντίζει για την ευτυχία του συνόλου;

β) Πώς θα χαρακτηρίζατε το καθεστώς αυτής της

πολιτείας; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

γ) Με ποια επιχειρήματα θα μπορούσατε να αντικρούσετε την άποψη ότι το καθεστώς της πολιτείας αυτής είναι ολοκληρωτικό;

2. Πιστεύετε ότι ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων παρουσιάζει αναλογίες με τις απόψεις που διατυπώνονται σήμερα για το χρέος των πνευματικών ανθρώπων; Να εξηγήσετε με συντομία την απάντησή σας.